

FEKETE BERNADETT

A társadalom és a humanitás válsága: a fülöp-szigeteki utcagyerekekről

Jelen tanulmányomban szeretném bemutatni a fülöp-szigeteki utcagyerek-jelenség problémakörét, az adott történelmi-gazdasági helyzetben, felvázolva annak szocio-kulturális háttérét, az utcagyerekek élethelyzét. Olyan gyermekekről írok, akik legtöbbször rajtuk kívül álló okok miatt azzal szembesültek, hogy egyedül maradtak a problémáikkal: elhagyták a szüleik vagy éppen megszöktek az otthoni brutalitás, szegénység elől, kitéve magukat annak, hogy az utcán élve éheznek, s hogy megverik vagy megerősökölják őket. Segítséget várnak, ehelyett azonban azt tapasztalják, hogy a törvénynek és a társadalomnak teljesen kiszolgáltatottá váltak.

Bevezetés

Alábbi tanulmányom témája az 1998/99-es évben a Fülöp-szigeteken töltött szociális munkás gyakorlatomon szerzett tapasztalataimon és olvasmányaimon alapul. Egyéves tevékenységemet a Balay sa Gugma Street Children Project német alapítású non-profit szervezetnél végeztem, ahol utcagyerekekkel foglalkoztunk.

A fülöp-szigeteki tartózkodásom alatt Cagayan de Oro városában dolgoztam. Projektünknek három fő iránya volt: otthont, ellátást és szakmai képzéseket nyújtottunk az utcára került gyerekeknek, utcai szociális munkát végeztünk a huzamosabb ideig utcán élő gyerekek között, illetve gondoskodtunk a városi börtönbe zárt fiatalkorúakról és gyermekekről. Különböző kisvállalkozások létrehozásával – pékség, fém- és famegmunkáló műhely, varrás – és közösségi rendezvények szervezésével fontos közösségfejlesztő szerepet töltöttünk be a városrészben.

A főként külföldi partnerekkel együttműködő non-profit szféra mellett – amelyek működését egyre kevésbé segítik a filippínó törvények – szoros kapcsolatban álltunk egyházi szerveződésekkel, amelyek leginkább élvezik az állam és a társadalom támogatását. Az egyházi szociális intézmények nagy részben átvállalják az állami szociális

ellátó feladatokat: iskolák, nevelőotthonok, árvaházak, öregek otthona, anyaothonok, speciális intézmények létrehozásával.

Az egyházi szerveződésekén kívül betekinthessem állami szociális intézményekbe és projektekbe is. Az erős szervezeti hierarchia és a bürokrácia következményeként a szociális szolgáltatások inkább „dokumentarizáló” jelleget öltenek, semmint hogy a hatékony segítségnyújtás eszközét jelentenék. Ezek az állami szinten kevésbé támogatott projektek tükrözik a hierarchizált társadalom és az állam hozzáállását a szociális problémákhoz. Az állami szféra korrupciós botrányai hosszú évtizedek óta világhírűek.

A filippínó társadalom kultúrája és értékrendszere rendkívüli módon eltér az európai szemléletektől. Ennek megértéséhez sok segítséget kaptam attól a családtól, amely befogadott a kint töltött egy év alatt. Általuk és a projektben dolgozó munkatársaim vendégszerete révén ismerkedhettem meg a Fülöp-szigetek számunkra teljesen idegen tradícióival, hagyományaival, a vidéki falvak, a természeti katasztrófák sújtotta területek, és a kisebb szigetek életmódjával, problémáival.

Az ottani kultúrából és identitásból fakadó problémák megértéséhez először felvázolom az ország történelmi hátterét és politikai viszonyait. Ezután szeretném felvillantani a városokba áramlás néhány okát, kitérve a vidéki viszonyokra, problémákra, majd arra, hogy ezek a nagyvárosok mit tudnak kínálni és nyújtani e hatalmas embertömegek számára. Bővebben elemezném a fent említett folyamat hatásait a családokra és a gyermekekre vonatkozóan.

Ezt követően ismertetem a társadalom és az állam reakcióját az utcagyerek-jelenség problémáira, és egy állam által kidolgozott megoldási javaslatot mutatnék be. Az utcagyerekeket ugyanis, akik családi és gazdasági problémák következményeként deviáns magatartást vesznek fel, börtönbe zárják, együtt a sokszorososan visszaeső, felnőtt korú bűnözőkkel. A „rehabilitáció” ily módon egyre súlyosabb kényszerpályára viszi a gyermekeket és a fiatalokat.

Végül bemutatok egy olyan rehabilitációs programot, amit a non-profit szféra ajánl az utcagyerek részére: megkísérli a társadalomba való reintegrációs folyamatok előmozdítását. A Balay sa Gugma Street Children Projectben egy évig töltöttem be vezetői és konzulensi funkciókat, s ezt a gyakorlatot szeretném felhasználni a projekt ismertetésénél.

A Fülöp-szigeteken zajló kulturális, társadalmi-gazdasági folyamatok megértéséhez nagy segítséget kaptam a Balay sa Gugma Street Children Project munkatársaitól, az őket támogató nemzetközi kuratóriumtól, a Cagayan de Oro városban található Xavier University szociológia szakos tanáraitól és egyéb szakemberektől, akikkel munkám során kapcsolatba kerültem. A szakirodalmat megpróbáltam úgy összeválogatni, hogy a problémakört minél szélesebb perspektívából vázolhassam fel.

Fülöp-szigetek: a gyarmatosított identitás¹

A Fülöp-szigetek őslakói, a *negrito* (aéta) törzsek a történészek szerint már 25 000 évvel ezelőtt megérkeztek Ázsiába. Kr. e. 1500–500 között több hullámban érkeztek bevándorlók Indokínából, majd Kr. e. 500–i. sz. 1500 között főként malájok telepedtek le a szigeteken. Animista törzsi társadalmakban, elszigetelt faluközösségekben éltek, ennek következtében a 14–15. századig nem jelent meg semmiféle államalkotó ideológia. A 15. századtól indult meg a muzulmán terjeszkedés a déli szigeteken.

Magellán volt az első európai hajós, aki partra szállt a Fülöp-szigeteken, 1521-ben. S bár Magellán a harcok során életét veszítette, újabb spanyol expedíciók után 1564-ben létrejött az első európai gyarmati telep. A szigetek gazdasági-társadalmi viszonyai jelentősen átalakultak: egyrészt bevezették a feudális nagybirtokrendszert, másrészt megjelentek a katolikus szerzetesrendek, s valóságos hadjárat indult a katolikus hit elterjesztéséért. A gazdasági és politikai élet meghatározó szereplője lett a katolikus egyház.

A 19. század második felében felerősödtek a nemzeti függetlenségi mozgalmak, s 1896-ban megindult a fegyveres szabadságharc a spanyol elnyomás ellen. A spanyol–amerikai háborút lezáró párizsi békeben Spanyolország lemondott a Fülöp-szigetéről, s az az Egyesült Államok fennhatósága alá került. Az ország széles körű önkormányzatot kapott az 1930-as években, választásokat tartottak, s új alkotmányt fogadtak el. Amerikai módra, a nyugati demokráciák példájára megkezdték átszervezni a spanyolok által hátrahagyott merev, hierarchikus struktúrákat.

A második világháború idején az ország japán megszállás alá került. A háború befejezése után tovább erősödtek a nemzeti felszabadító mozgalmak. 1946-ban a Fülöp-szigetek visszakapta teljes függetlenségét. Az Amerika-barát politika azonban tovább folytatódott.

Az 1965-ös választásokat Ferdinand Marcos nyerte, akit 1969-ben újra megválasztottak a kormány élére. 1972-től Marcos minden törekvése arra irányult, hogy a hatalmat saját kezében összpontosítsa: kihirdette a rendkívüli állapotot, s megszüntette a demokratikus kormányzati formát. Az 1970-es évek viszonylagos politikai stagnálásának köszönhetően több külföldi – főleg amerikai – cég jelent meg, s hatalmas tőkéket fektettek be a gazdaságba.

Marcos politikája ellen egyre határozottabban léptek fel az Amerika-ellenes kommunisták, s megszervezték a New People's Army (NPA) gerillákból álló hadseregüket. Szintén a Marcos diktatúra ellenségeinek számított a Moro National Liberation Front muzulmán

¹ Tomas D. Andres: *Understanding the Filipino*, New Day Publisher, Quezon City, 1987, 3–15. o.; Dürr Béla–dr. Veresegyházi Béla: *Ázsia története és földrajza*, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1996, 121–124. o.; Árvai László: *Előzésben*, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1990.; Barbi Balázs: *Az ASEAN*, Kossuth, 1982.

szélsőségeinek szerveződése, amely célul tűzte ki egy önálló iszlám állam megalakítását a déli Mindanaótól a maláj Sabahig.

Az ún. elnöki rendeletekkel fenntartott diktatúra ellen 1986-ban népfelkelés tört ki, mely elsöpörte Marcos egyeduralmát. A visszakapott polgári demokratikus szabadságjogokkal élve Cory Aquinót választották elnöknek, az egyik ellenzéki politikus özvegyét.

Cory Aquino elnöksége nem váltotta be a nép által hozzáfűzött reményeket. Bár visszaállította a demokráciát, a demokratikus parlament intézményét és a független bíróságot, nem tudta ellenőrzés alá vonni a hadsereget és a feudális nagycsaládokat. A népesség nagy része nem élvezhette a gazdasági növekedés eredményeit. Cory hatéves kormányzása alatt hétszer kíséreltek meg ellene puccsot.

Az 1992-es választásokat az Aquino által támogatott protestáns Fidel Ramos nyerte meg. Ő jelentős politikai és gazdasági sikereket ért el államfői tevékenysége alatt. Feloldotta a Kommunista Párt hivatalos betiltását, hogy ezzel véget vessen az országot anyagilag kimerítő kommunista gerilla-háborúknak. 1996-ban sikerült békésen megegyeznie a Moro National Liberation Front (MNLF) felszabadító mozgalommal. Egyezményük értelmében fontolóra veszi, hogy autonómiát ad Mindanao muzulmán provinciáinak. A radikális keresztény és muzulmán (Moro Islamic Liberation Front) szakadárak nem fogadták el az egyezményt, s napjainkban is tovább folytatják a harcokat.

Ramos a választásokra vonatkozó alkotmánymódosító terveivel elveszítette népszerűségét. 1998-ban Joseph Estradát, a „nép barátját” választották elnöknek. Estrada jómódú kispolgári családból származik, a hatvanas évek ünnevelt filmsztárja. A szegények valóságos Robin Hoodként ünneplik. Az utóbbi években inkább korrupciós botrányairól vált híressé, mint az ország megmentéséről.

Az utóbbi évszázadban az erősen katolizált Fülöp-szigetek befogadott minden „világi” eszmét, életstílust és szemléletet. Kultúrájuk hajszálereiben azonban csörgedezik még az ősi hitvilág, a rájuk erőszakolt uralom elleni szenvedélyes gyűlölet, és egy olyan tradicionális értékrendszer, amelyet összerombolnak a napjainkban globálisan alakuló politikai-gazdasági-társadalmi trendek.

A Fülöp-szigetek gazdasági-társadalmi háttere a függetlenség kivívása után

A Fülöp-szigeteken – hasonlóan néhány ázsiai fejlődő országhoz – sajátos gazdasági-társadalmi problémák érzékelhetők az utóbbi évtizedekben. A gyarmati rendszer megszűnése és a függetlenedés új folyamatokat indított be az élet minden területén, állam és társadalom jelentős strukturális változásokon mentek keresztül.

2 Árvai, id. mű, 1990

Az 1950–60-as években a kormány által támogatott iparosítási program, az oktatásügy és infrastruktúra fejlesztése nagyívű gazdasági fellendülést eredményezett. A vagyonos mesztic földbirtokosok vagy „kiskirályok” azonban – az USA támogatásával – továbbra is a kezükben tartották a gazdasági és politikai hatalmat. A közel harminc évig tartó „kacika demokrácia” (1946–1972) alatt ők élvezték a gazdasági előnyöket és monopóliumokat. A vidék fejlesztése érdekében az állam mezőgazdasági fejlesztési programokat indított, a fejlődés fő akadálya azonban az egyenlőtlen birtokviszonyokban és a földreform hiányában rejlett. Ilyen módon az ország kirablása gazdasági megtorpanást eredményezett az 1970-es évekre, s a földmunkások és szegényparasztok nagyarányú elszegényedéséhez vezetett.

Az 1970-es évektől Marcos – hogy pozícióját és új társadalmi-gazdasági politikáját megerősítse – állami pénzeket, hitelek és állami monopóliumok nyújtásával megteremtette magának új társadalmi bázisát. Az importhelyettesítő iparfejlesztés egyre több pénzt szívott el a mezőgazdaságtól, ám az ipar nem volt képes arra, hogy a mezőgazdasági munkások és parasztok munkanélküli tömegének munkahelyeket teremtsen. Az ún. „haverok kapitalizmusa” gazdasági kifulladásal a nyolcvanas évekre összeomlott.

A Marcos-diktatúra bukásával és az állam demokratikus átszervezésével új gazdaságpolitika bontakozik ki az utóbbi évtizedben. Világbanki segélyek, hitelfelvételek és külföldi befektetések segítségével a gazdaság megreformálása és átstrukturálása hozzásegíti a Fülöp-szigeteket ahhoz, hogy a délkelet-ázsiai térség más országaihoz felzárkózhasson.

Cagayan de Oro, az „Arany Barátság Városa”

Cagayan de Oro város a Fülöp-szigetek déli részén, Mindanao szigetén helyezkedik el. Ellentétben a keresztények lakta északi és középső szigetekcsoportokkal, Mindanao történelmi öröksége az iszlám. Az utóbbi évtizedekben szélsőséges muzulmán szervezetek (MILF) háborút folytatnak a kormánnyal, céljuk egy önálló iszlám állam megteremtése. Így a sziget rossz minőségű útjain katonai teherautókkal és ellenőrzőpontokkal találkozhatunk. A közbiztonság a sziget belseje felé és nyugati irányban Zamboanga felé egyre rosszabb. Ezekben a területeken fejlődött hatalmas üzletággá az emberrablás, óriási váltásdíjakért.

Az állandó háborús készenléti állapotok további okai a szélsőbaloldali kommunista gerillák, a New People’s Army (NPA) katonai szervezetének megmozdulásai. Támadják a kormány militarista szerveit, a korrump politikusokat és a drogkereskedőket. Kemény Amerika-ellenes politikai irányvonalat képviselnek. A szervezet csapatai főleg vidéki támaszpontokon, őserdőkben állomásoznak. Terrorcselek-

ményeikkel elsősorban azt szeretnék elérni, hogy politikai nézeteikkel minél többször szerepelhessenek a médiákban.

A hatalmas területen fekvő, félmillió lakosú város meglehetősen egyhangú, ipari jellegű képet mutat. A keleti partvonalra gyárak, üzemek sora telepedett, a központ felé haladva azokat hajódokkok váltják fel, melyek monumentális tengerjárók befogadására alkalmasak. A város közvetlenül is bekapcsolódik a belföldi és a világkereskedelembé: itt telepedett meg a multinacionális Del Monte, Philipppines élelmiszeripari vállalat, óriási méretű munkahely-kínálattal. A kikötő köré összefüggő bádóvárosok nőttek, ahol zsúfolt életkörülmények között élnek családjaikkal a rakodómunkások, s a vidékről ideszivárgott nincstelen emberek seregei, akik jobb munkalehetőségek és életfeltételek reményében ide áramlottak a vidék fejletlen és visszamaradott területeiről.

Az egyik legelterjedtebb lakónegyedi forma a kormány által támogatott ún. „social housing”, a kis- és középpolgárok, illetve az állami alkalmazott rétegek számára létrehozott, elkerített külvárosi lakóövezetek. A mintegy 10–15 hektárnyi – állami vagy egyházi tulajdonú – területeket apró telkekre parcellázzák fel, melyekre hasonló vagy ugyanolyan kinézetű, egy-két szobás, alacsony házakat építenek. A házakat általában nagycsaládok lakják, így egy ilyen lakótelep legalább 2000–3000 embernek ad otthont.

A város pénzesebb polgárai külön városrészekben, családi házakban élnek, vagy az imént említett hasonló telepeken, különbség csak a teleknagyságban és a ház egyedi kivitelezésében látható. A városi politikai és gazdasági elitje szigorúan elkerített területeken, körülhatárolt birtokokon él, fényűző palotáikban. A különböző jellegű lakótelepek egyaránt szimbolizálják a társadalmi hierarchiát.

A szegényebb rétegek általában nagy kiterjedésű illegális telepeken, veszélyeztetett területeken (folyó partján, árterés területeken, hidak alatt, nyitott csatornák mellett, dombok oldalában, temetőknél, járdákon vagy ipari övezetek, szemételepek mellett) találnak maguknak talpalatnyi földet, ahová nádból, fából és ipari hulladékokból rakják össze néhány négyzetméteres otthonukat, hogy ezzel a háttérrel keressenek munkát a mindennapi túlélésért. A hatalmas méretű migrációnak és a kormány relokációs programjainak köszönhetően strukturáltabb, kisebb telepeket különít el a városi önkormányzat az egyre nagyobb számban lévő szegényeknek.

Az utcákon megdöbbenően hat, hogy a nyugati civilizáció milyen nagy arányban hódítja meg Kelet-Ázsia egyik legelmaradottabb fejlődő országát, s hogy ugyanakkor miként keveredik mindez a tovább élő hagyományokkal. Amerikai típusú gyorsétkezdék, hatalmas, csupa üvegfal irodaházak, légkondicionált megacenterek, megtöltve az amerikai divat legutolsó ruházati cikkeivel. Emellett a mindenféle megtelepedett nyomor.

A városi összképhez hozzátartozik a dolgozó és az utcán élő gyermekek sokasága. Láthatjuk őket az utcákon cipőt pucolni, autót mos-

ni, zsákokat cipelni; a piacon zacskót árulnak, kofáknak segítenek napközben, vagy egyszerűen koldulnak, lopnak. Amikor beesteledik, csoportokba verődve visszahúzódnak, s előkerülnek a zacskók a ragasztóval, amit a susztertől olcsón megkapnak. Hajnalra elfekszenek a járdákon és az épületek előtt. Düh, elkeseredettség, a környezetüknek való kiszolgáltatottság, és a jövőbe vetett hit hiánya párosul azokhoz a mechanikus cselekvési sémákhoz, amellyel ösztönösen küzdenek a túlélésért. Agyukba berögződött, hogy a fizikai szükségleteiket azonnal ki kell elégíteniük, addig, amíg lehet, hogy máról holnapra kell élni. Legtöbbjük különböző gangekhez tartozik: ezek szövetségek a túlélésért és az ön védelemért.

A társadalom pedig különösen erőteljesen reagál ezekre a kiszolgáltatott gyermekekre és fiatalokra. Nem akarják őket az utcákon látni, s a politikai-társadalmi-gazdasági érdekeket legalizálva embertelen otthonokba és börtönbe zárják ezeket a kiskorúakat, vagy lelövik, megsemmisítik őket.

Utcagyerekek: definíciók és kategóriák

Nehezen megfogható, mikor lehet egy gyermekre azt mondani: utca-gyerek. Különböző vizsgálatok és kutatások más-más kategóriákat állítottak fel, amelyek főként az adott ország gazdasági-társadalmi sajátosságainak függvényeibe illeszkednek. Az UNICEF a következő meghatározást javasolta elfogadottnak:³

Az első kategóriát azok a gyerekek alkotják, akiknek családi kötelei meglazultak, akik sok időt töltenek az utcán, de időről időre hazatérnek. A városnegyed utcáin dolgoznak, hogy támogassák családjukat és biztosítsák a saját megélhetésüket. Folyamatosan kapcsolatban vannak családjukkal (*children on the street*).

A második kategóriába azok a gyerekek tartoznak, akik szüleiktől valamilyen okból végleg elszakadtak, és életterületüket az utca alkotja, folyamatosan ott élnek és alszanak, semmilyen kapcsolatuk nincs a szülőkkel (*children of the street*). A kategórián belül némely szakirodalom⁴ megkülönbözteti az otthonról elszökött és a szülei által magukra hagyott gyermekeket.

Az utcagyerekek csoportosításában külön, speciális kategóriát képeznek a lányok. Nagyon nehéz őket beazonosítani, mert hamar akad számukra alkalmi munka (főzés, felszolgálat, mosogatás). A rendőröknek pedig nem tűnnek fel csinos öltözetükben és kedves viselkedésükkel. A lányok könnyebben találnak éjszakai szállást is, vagy valamelyik barátjuknál alszanak, vagy más férfikkal. Gyakran szenvedő alanyai a mind elterjedtebb gyermek-prostitúciónak, s így nem-

³ Save the Children Development Manual No. 4., published by Save the Children, 1997, London

⁴ Reading Materials on Psychosocial Interventions for Street Children, Compiled by: Community and Family Services International, 1994. 3. o.

csak az utcán élő fiúk és férfiak zaklatásainak vannak kitéve, hanem az idegen férfiak visszaéléseinek is.⁵

A fellelhető szakirodalom azt sugallja, hogy az utcagyerek kifejezést inkább életmód, mint személyi vagy társadalmi jellemzők alapján definiálják. A két kategória között sok különbség tapasztalható, melyek főleg az élő rendszerek komplex természetéből fakadnak. Például az elsődleges családi szükségletek kielégítése szempontjából (mint védelem, ellátás, élelem, nevelés) a második kategóriába tartozó gyerekeknel figyelembe kell venni az egyenrangú csoportokat vagy gängeket is, amelyekben mint közösségekben végbemegy a gyermek szocializációja.⁶

A két kategória felfogható fejlődési folyamatnak is: az utcán dolgozó gyerek egyre kevésbé kötődik családjához, majd a családtól való teljes leszakadás jellemzi.

Urbanizációs problémák – a szegénység újratermelődése a nyomornegyedekben

A Fülöp-szigeteken, mint több ázsiai országban, rendületlenül erősödnek az urbanizációs folyamatok. Jelenleg az ország népességének (megközelítőleg 70 millió fő) körülbelül 48 százaléka él városokban. Ennek a kb. 30 millió embernek 40 százaléka (12 millió fő) él nyomornegyedekben és illegálisan elfoglalt területeken.⁷

Az utóbbi évtizedek gyors ütemű demográfiai robbanása a népesség átrétegződéséhez és társadalmi migrációhoz vezetett. Az új gazdaságpolitika és a nagyfokú iparosítás következtében a városok ug-rásszerű fejlődésnek indultak. Ezzel szemben a visszamaradott vidéki területek egyre súlyosabb mezőgazdasági válsággal szembesülnek. A súlyos természeti katasztrófák mellett a nagyobb tőkeberuházások hiánya, az egyenlőtlen földfelosztás (hatalmas magántulajdonban lévő földbirtokok) és a földtulajdon felaprózódása (öröklődés a nagycsaládi rendszerben) alacsony termelékenységet és kevés bevételt eredményez. A növekvő munkanélküliség és alulfoglalkoztatottság konzerválta a vidék egyre nagyobb fokú elszegényedését, stagnálását.⁸

Egyre több család kerekedik fel vidékről, hogy a városokba költözve jobb megélhetési lehetőségeket keressenek. Abban reménykednek, hogy munkát találva jobb életkörülményeket biztosíthatnak maguk számára, s több pénzzel képesek támogatni az otthon maradt

5 J. C. Munene and Janet Nambi: Understanding and helping street children in Uganda, in: Community Development Journal, Vol. 31. 4 October 1996 346. o.

6 Mary Maphatane: Understanding support systems for Black street children and their families: An ecological perspective in: Social Work Practice 1994 July

7 Kevin Strake: Leaving the Slums – The Challenge of Relocating the Urban Poor, Institute on Church and Social Issues, 1996, 9. o.

8 Geraint J. Richards: The Plight of Street Children: Conceptualising the Issues in the Philippine Context, kézirat, Development Consultant on Street Children Ltd., European Commission

szülőket, testvéreket, rokonságot. Ebben azonban nemcsak gazdasági megfontolások lehetnek a motivációk, sokat közülük természeti csapás űz el otthonról, vannak, akik saját helyi ortodox közösségüktől menekülnek a szabadabb élet reményében. Egy érdekes felmérés szerint a városba vándorlók igen nagy része 15–24 év közötti fiatal nő (Ibon: Facts and Figures, November 30, 1991).⁹

Hatalmas embertömegek lepték el a városokat, amelyek területi határai fokozatosan kitolódtak. Munka- és szálláslehetőséget, modern feltételeket azonban csak az első hullámokban érkezőknek tudtak biztosítani.¹⁰ Az emberek nagyobb része kirekesztődik, és átmeneti állapotként nyomornegyedekben talál szegletet magának és családjának. A városokba érkeve nehezen boldogulnak. A főként képzetlen, sokszor analfabéta letelepedők nagyobb része nem talál munkát, és rosszabb körülmények közé szorulnak, mint amilyent otthon hátrahagytak. A hazatérés azonban sokuk számára nehéz lenne: mindenüket eladták; nincs elegendő pénz a visszaútra; vagy büszkeségük erősebb a kényszernél.

A városokba érkező letelepedők pénzkereset hiányában kénytelenek a nyomornegyedekben és viskóvárosokban otthont teremteni maguknak. A házakat könnyű anyagokból – deszkából, bambuszból, vagy ipari hulladékból – építik egymás hegyére-hátára. Ezek az illegálisan elfoglalt területeken nincs megfelelő víz- és áramellátás, szennyvízcsatornázás. Több letelepedő kolónia engedély nélkül megcsapolja a városi vízellátó rendszer csővezetékét, ugyanígy rákapcsolódnak az áramvezetékekre. A viskókban nincs toalett és nincs fürdőhelyiség. Ilyen körülmények között gyakoriak a bőr- és bélfertőzések, a különböző betegségek.

Minthogy e városrészek elhanyagoltak és mocskosak, a földterületek értéke egyre csökken. Az eredeti földtulajdonost, akinek a földjét illegálisan elfoglalták, megfosztják birtokától, hiszen ezeket az embertömegeket kitelepíteni szinte lehetetlen.

A túlnépesedett nyomornegyedeket egyre kevésbé képes a közigazgatás és a rendőri szervek az ellenőrzésük alatt tartani. Ezek a területek alkalmassá válnak arra, hogy a körözött bűnözők menedéket találjanak.

A viskóvárosokban való letelepedésnek tehát több oka van.¹¹

1. A szegénység – Az Asian Development Bank 1991-es riportja szerint a filippínó lakosság 81,1 százaléka él a szegénységi küszöb alatt;
2. A vidékfejlesztési programok hiánya;
3. A városi élet vonzása, a lehetőségek koncentrációja. A sokszor

⁹ Contemporary Social Problems and Issues in the Philippines, Manila, 1996, 7. o.

¹⁰ Marton Imre – Vágási Márta (1989): Az urbanizáció, az informális szektor és a marginalizálódás a harmadik világban in: Átalakulások, társadalmi tendenciák a harmadik világban (szerk. Gáthy Vera), Kossuth 393–394. o.

¹¹ Contemporary Social Problems and Issues in the Philippines, Manila, 1996, 21–26. o.

embertelen körülmények ellenére is kedvezőbbek a társadalmi-gazdasági faktorok;

4. A természeti katasztrófák sújtotta területekről nagy mértékű a bevándorlás a városokba;

5. A nyomornegyedeknek adott különböző juttatásokat politikai megfontolások vezérlik – a választásokon népes szavazótáborra jelentenek a politikusoknak;

6. Jellemző a telepések tömegének túlbujánzása – a lefizetett rendőrség és magas rangú kormányhivatalok védelme alatt állnak;

7. Megfizethetetlenek a bérlemények a város más területein;

8. Jellemző a földtulajdonosok és az önkormányzatok hanyagsága. Virulens a korrupció. Nincs várostervezés;

9. Növekszik a telepesszindikátusok és hivatalos földfoglalkozók száma. Az erőszakos betolakodók felvásárolják a hozzáférhető területet, olcsó anyagból házat építenek rajta, majd magasabb áron eladják.

A társadalmi státus és a megélhetés összefüggései

A városi szegények társadalmi státusát tekintve több megközelítés létezik. Ha a csoportokat gazdasági funkciójuk, megélhetésük, életszínvonaluk szerint jellemezzük, a „városi szegények”, „szolgáltató szektor”, „informális szektor”, „másodlagos munkaerőpiac”¹² megnevezések ugyanahhoz a társadalmi osztályhoz vezetnek.¹³ Ezen embercsoportok széles körű marginalizációja¹⁴ az urbanizációs problémák következménye.

A hatalmas munkaerőkínálat, a bérmunkások arányának csökkenése, és az ennek ellenére nem változó, nyilvántartott munkanélküliség arra enged következtetni, hogy a szervezett, formális szektor mellett él egy szervezetlen, informális szektor is, ami felszívja a „felesleget”.¹⁵

Gunnar Myrdal svéd közgazdász, aki a fejlődő országok helyzetét tanulmányozta, az informális szektort olyan intézményi tulajdonságok halmazaként fogalmazza meg, amely a formálisabban strukturált, nyugatias termelőegységektől és a hagyományos falusi kézművességtől

12 Megjegyzés: Az „elsődleges munkaerőpiac”-hoz a közgazdászok a professzionális szakembereket, a „fehérgalléros” irodai alkalmazottakat és gyári munkásokat sorolják, amely foglalkozások magas fizetést, nagyobb kedvezményeket, biztonságot és felfelé történő mobilitást jelentenek.

13 Kevin Strake: *Leaving the Slums – The Challenge of Relocating the Urban Poor*, Institute on Church and Social Issues, 1996, 10. o.

14 Megjegyzés: A marginális ember a társadalomba való részvétele, illetve annak hiánya révén kerül jellemzésre. Marginális csoportokon a falusi és városi munkanélküli vagy krónikusan alulfoglalkoztatott tömegeket értjük. (Ágh Attila: *Társadalmi tagozódás a fejlődő világban* in: *Átalakulások, társadalmi tendenciák a harmadik világban* (szerk. Gáthy Vera), Kossuth 142–143. o.)

15 Marton Imre–Vágási Márta (1989): *Az urbanizáció, az informális szektor és a marginalizálódás a harmadik világban*. in: *Átalakulások, társadalmi tendenciák a harmadik világban* (szerk. Gáthy Vera), Kossuth, 398–404. o.

től is eltér.¹⁶ Ezek főleg kiskereskedelmi, kézműves, kisárutermelő, illetve szolgáltató (sofőrök, taxisok, mosónők, háztartási alkalmazott) magánvállalkozásokat foglalnak magukban, amelyek szerepe egyre nő. Míg a formális szektorba nehéz bejutni, ezekbe a kistevékenységekbe könnyű bekapcsolódni. Az embereket persze nem a jövedelmzősége vonzza, hanem ez az egyetlen választási lehetőségük a foglalkoztatáshoz és létfenntartáshoz. Mivel azonban az alapításhoz elegendő tőke nincs meg, rokonaikhoz fordulnak segítségért, kölcsönért, hogy csekély árukészlettel beléphessenek a túlzásúft piacra, vagy a szolgáltatók széles körébe álljanak.¹⁷

A túltelítettség másik oka, hogy legtöbbjük analfabéta, szakértelem nélküli és a városi munkában semmiféle tapasztalatuk nincs, ami nagyon szükséges volna az ipari körzetekben. Soha nem volt lehetőségük vagy esélyük tanulni vagy képzettséget szerezni, különben is, az a kis tapasztalat, amit vidéken szereztek, elavulttá vált a városi környezetben. A szegényes szociális-gazdasági háttér, az analfabétizmus, a tudatlanság, a szakképzetlenség miatt nem tudnak alkalmazkodni a formális szektor követelményeihez, és így termelékenységük is nagyon alacsony marad. Ezeket az embereket, akik teljesen idegen környezetben találják magukat, kizsákmányolják a gyártulajdonosok és vállalkozók, akik néha elképzelhetetlen munkakörülmények közé szorítják őket. Nem sikerül beleszokni az idegen és eltérő életbe.

Ahogy a Fülöp-szigeteken a társadalmi intézmények alapegysége a család, a mezőgazdasági tevékenységek, a kiskereskedői és háziipari szféra is a családot teszi meg termelési egységnek. A család és a kiterjedt rokonság nagyban befolyásolja a gazdasági és vállalkozási üzleti tevékenységeket. Az ún. „corporation” gazdasági társulások is általában családi részvénytársaságok.¹⁸ A piacgazdaság megindulásával ezeknek a kisvállalkozásoknak is lassan nő a szerepük, termékeik megjelennek a kínálati piacon.

A családi tulajdonú vállalkozások általában munkaigényesek, és csak a helyi feltételek által adott technikát alkalmazhatják. Ezt a tőke- és szakértelemhiányt használják ki a vállalkozók és gyárosok, olcsó munkelőként bedolgozó, leszerződő rendszerben alkalmazzák őket, biztosítva a termelési eszközöket és a nyersanyagot.¹⁹ Ezeknek a kisvállalkozásoknak a munkája azonban annyira alulfizetett, hogy ez sem jelent számukra kiemelkedési lehetőséget jelenlegi életkörülményeikből.

A Munkaügyi és Foglalkoztatási Minisztérium (Department of Labor and Employment) megállapítása szerint az informális szektor je-

16 Lévai Imre (1989): Szervezetlen foglalkoztatás és szervezett munkanélküliség: India esete. Szociológia, 1989. 1. 73–93. o. Vö. Myrdal G. (1968): Asian Drama. An Inquiry into the of Nations, Vol. II. Harmondsworth. Twentieth Century. Fund. Inc. 1112–1114. o.

17 Marton-Vágási (1989) id. mű. 399–403. o.

18 Tomas D. Andres: Understanding the Filipino, New Day Publisher, Quezon City, 1987, 38. o.

19 Marton-Vágási (1989) 408. o. Vö. Tokman, V.: An Exploration into the Nature of Informal-Formal Sector Relationships. World Development, Vol. 4. No. 8.

leníti meg azokat a vállalkozásokat, amelyek nem adóznak, nem vezetnek könyvelést és nem követik a törvényt. Éppen ezért ezek az engedély nélküli kisvállalkozások (főleg utcai árusok, kisbolt-üzemeltetők, tömegközlekedési eszközök működtetői) gyakran esnek áldozatául rendőrségi zsarolásnak. Ezzel nemcsak annak a veszélye nő, hogy nem élvezik a törvény védelmét, de belesodródhatnak a bűnözésbe is.²⁰

A bevándorlókat mégis vonzza az informális szektor, mert egy jobban fizetett, biztosabb gyári vagy hivatali álláshoz jutás első szakaszának tekintik, másrészt mert jövedelmük a vidéki keresetükhöz viszonyítva így is több, ha a megélhetési költségeket levonjuk, s nyomorgó életmódjuk mellett a családjuknak is küldenek pénzt.²¹

A városi migráció hatása a családokra és a gyerekekre

A filippínó társadalomban az alapvető társadalmi egységet a család jelenti. Erre az egységre épül fel az „utang na loob” rendszer²², amely a filippínó értékrendszer alapjait képezi. Ez egy olyan kölcsönös támogató rendszer, amelyben az egyének, a családok, a rokonság kölcsönös, egymás iránti elkötelezettsége a legmeghatározóbb. Az egyéni érdekek teljesen alárendelődnek a családnak. A filippínó család középpontjában a gyermek áll. Minél több gyermek születik, annál inkább tekinthető egy férfi „machó”-nak és férfiasnak. A nők – főleg vallási okokból – nem védekeznek a terhesség ellen, a gyermeket Isten ajándékaként fogadják.

A gyermekek számát – főleg a visszamaradott vidékeken – egészségügyi és gazdasági megfontolások is befolyásolják. Az alultápláltság, az alacsony életszínvonal és az alacsony higiénés viszonyok miatt még mindig számolnak a korai gyermekhalálozással.

A letelepedő vidéki bevándorlók egy számukra teljesen új és ismeretlen környezettel szembesülnek. Munkát csak kevesen kapnak, így a napi megélhetési gondok és a munkanélküliség miatt kialakult bizonytalanság erős pszichikai feszültségeket szül, amely elsősorban a családban csapódik le. Minthogy a szülők nem képesek az alapvető szükségleteket biztosítani családjuk és a gyermekek részére, lassan elveszítik önbizalmukat. Ebben a kilátástalan helyzetben a szülők gyakran az alkoholba, kábítószerbe menekülnek. Utolsó lépésként áruba bocsátják egyetlen hasznát hajtó „munkaeszközüket”, a saját testüket, és prostituálódva próbálnak kevés pénzkeresethez jutni. Az önértékelésük nap mint nap csökken. Ilyen körülmények között a cs-

20 Kevin Strake: *Leaving the Slums – The Challenge of Relocating the Urban Poor*, Institute on Church and Social Issues, 1996, 11. o.

21 Lévai Imre (1989) *id.mű* 73–93. o. Vö. Dasgupta, B.: *Migration and Development: Major Features of Migratory Movements in India*. UNESCO Reports and Papers in the Social Sciences. No. 52. 23–24. o.

22 Tomas D. Andres: *Understanding the Filipino*, New Day Publisher, Quezon City, 1987.

TANULMÁNYOK

ládi kötelékek fellazulnak, a gyermekek kevesebb odafigyelést kapnak.

A nyomornegyedekben élő gyermekek kiemelten hátrányos helyzetben vannak.²³ Ez már a születésüktől elkezdődik, amely általában otthon történik, a magas kórházi térítési díjak miatt. A csecsemőhalandóság magas: nagy részük vérszegénységben szenved, az alultápláltság miatt legyengül a szervezetük. Az anyai gondoskodás legtöbbször 6-7 gyermek között oszlik meg. A kisebb testvéreket gyakran bízzák a nagyobbakra, így gyakran szorosabb kapcsolat alakul ki a testvérek között, mint a gyermek és a szülő között. Ha az anyának sikerül munkát találnia a piacon, járdai árusként vagy kisboltokban, a gyermeket viszi magával, s az az egész napot anyja körül tölti. Évről évre többet segít az árusításban, kihordásban. Iskola után ők is részt vállalnak a szülői munkában, néhány pesót keresve.

Mire a gyerek iskolás korú lesz, már elég pénzkereseti rutinnal rendelkezik, vagy állandó munkája van: az informális kereskedelmi vagy szolgáltató szférában. Tipikus pénzkereseti lehetőség jegyzedőként segíteni a magánbérletben lévő dzsipniken. Az iskoláztatás – annak ellenére, hogy „ingyenes” – sok költséget ró a családra. A gyerekeknek kötelezően egyenruhát kell hordaniuk, be kell szerezni a könyveket, füzeteket, írószerszámokat, naponta útiköltséget kell biztosítani, valamennyi élelmet, és iskolai különkiadásokat. Ennek eredményeképp a nyomornegyedekben élő gyermekek nagy része és az utcagyerekek lemorzsolódnak, kimaradnak az iskolából. Mivel a dolgozó gyerekek egészsége, testi épsége veszélyeztetett a munkakörülményeik miatt, megsérülhetnek, megbetegedhetnek, legyengülhetnek, s emiatt sokszor hiányoznak az iskolából.

A szegénységben élő nagycsaládok legtöbbszörben vagy senkinek sincs munkája, vagy legfeljebb egy-két kenyérkereső van. A hatalmas munkanélküliség miatt az utóbbi időkben egyre inkább válnak gyermekek családfenntartókká, sőt munkaerőpiaci keresleti cikké. Ezek a gyermekek először csak iskola után töltenek időt pénzkereséssel, aztán lassan elmaradoznak az iskolából, végül kiesnek az oktatási rendszerből. Eleinte rendszeresen visszajárnak családjukhoz, de mivel egyre inkább az utca válik természetes otthonukká, ez lesz az elsődleges szocializációs környezetük. Nagy a veszélye annak, hogy végleg kiszakadnak a családjukból.

A fülöp-szigeteki törvények és tradíciók szerint nincsen válás. Ha a szülők kapcsolata végleg megromlik, vagy új párkapcsolatot akarnak kialakítani, a házastársak egyszerűen szétköltöznek. Egyik legtragikusabb tapasztalatom azon gyermekek sorsa volt, akiket szüleik elhagytak egy új családalapítás és szebb élet reményében. Ezek a szülők soha többé nem keresik gyermeküket.

²³ Childhood in the Urban Jungle, in Reading Materials on Psychosocial Interventions for Street Children, Compiled by: Community and Family Services International, 1994

A családon belüli gyermekbántalmazás mint pszichikai tényező a gyermek további fejlődésében

Nagy számban kerülnek az utcára azok a gyermekek, akik súlyos családi problémákkal szembesülnek mindennapjaik során, kitéve lelki, fizikai vagy szexuális bántalmazásnak, a saját családjukon belül. A családban elkövetett erőszak két szinten okoz traumát a gyermekben. Egyrészt csalódik szüleiben, akiktől biztonságot és támaszt vár, másrészt csalódik környezetében (rokonok, szomszédok, tanárok, hivatalos személyek), akik nem nyújtanak segítséget szorult helyzetében. A gyermeknek fokozatosan megváltozik a viszonya az élethez és a világhoz: nem bíznak senkiben és semmiben. Egyre inkább elszigetelődnek a társadalomtól.²⁴

A támogató funkciót betöltő, elsődleges közösségen belül elkövetett erőszak gyökeres elidegenedési traumát okoz a gyermekben, s ennek következményei személyiségrombolóan hatnak pszichés fejlődésére.²⁵

1. Az empátiás képességek hiánya

Greven²⁶ és más kutatók szerint az erőszakot elszenvedett gyermekeknél igen gyakori, hogy empátiás képességük lecsökken (nem tudnak együttérezni, nem képesek beleélni magukat mások helyzetébe), s képtelenné válnak a közösségi életre.

Buda Béla szintén megemlíti, hogy az empátiát csökkentő lélektani tényezők közé sorolható a félelem és a szorongás. „Ez a két érzelmi állapot is befelé fordulást idéz elő, elvonja a figyelem erőit, csökkenti az érdeklődést a másik iránt, elvesz az odafordulás motivációjából. Ismét a regresszió hajlama erősödik meg, és a regrediált személyiség inkább kapaszkodni próbál, semmint alkalmazkodni másokhoz.”²⁷ Ugyanúgy csökkentik az empátiás képességeket a heves szükségleti feszültségek, például az éhség, a szomjúság, az agresszív indulat, melyekkel az ember az azonnali szükségletkielégítésre törekszik, s ez elvonja a figyelmét a másik emberről is.²⁸

Az alábbi, munkámban előfordult esettel szeretném szemléltetni a kutatás eredményeit:

Alvin V. (15 éves), nyolc éves korában szökött el családjától. Édesapja munkanélküli, hajléktalan, anyja kiskorában elhagyta. Alvint

24 Dr. Teleki Béla id. mű. 95. o.

25 Dr. Teleki Béla: Gyermeken elkövetett erőszak a családban, in: Szociális Munka 1995. ápr.-jún. VII. évf. 2. szám, 91–98. o.

26 Dr. Teleki Béla id. mű 93. o. (Cf. Greven, P.: Spare the Child: The Religious Roots of Punishment and the Psychological Impact of Physical Abuse. New York: Alfred A. Knopf, 1991)

27 Dr. Buda Béla: Az empátia – a beleélés lélektana, Gondolat, 1985. 181. o.

28 Dr. Buda Béla id. mű. (1985) 185. o.

apja kegyetlenül bántalmazta, mások elmondása szerint az apa büntetésként fejfelé fellógatta Alvint, úgy verte szíjjal. Sokszor az utcán velük tengődő hajléktalanok állították le az apa brutális tevékenységét. Amióta Alvin elhagyta apját, egyik nevelőotthontól a másikig jár, kialakult emberi kapcsolatait kihasználja, meglopja barátait, társait. Huzamosabb ideig képtelen közösséget vállalni. Drogkereskedelemből él, de előfordult, hogy társait feladta a rendőrségen, csak hogy pozitív benyomást keltsen a hatóságokban. Jelenleg börtönben van, rablásért.

2. Kilépés a családi kapcsolatokból

A családi otthon a gyermek számára védettséget és biztonságot jelent. Az otthon elhagyása rendkívül nagy rizikófaktor a gyermek további életét illetően, mégis sokan ezt a megoldást választják, hogy kilépjenek a konfliktusból.

Az utcára került filippínó lányok többségével saját otthonában történt meg, hogy szexuálisan bántalmazták, megerőszakolták, s nemcsak a szomszéd, hanem a mostohaapa, sok esetben a vér szerinti apa is.

Kiszakadva otthonukból megpróbálnak elhelyezkedni, de legtöbbször kényszerített erővel vagy önszántukból prostituálódnak, támaszt és megélhetést keresve a bizonytalan párkapcsolatokban. A családból kikerült fiúk pedig gyakran válnak homoszexuálisok és pedofilok szexuális tárgyaivá.

Leginkább a szexuálisan bántalmazott gyermekek küzdenek súlyos lelki és egészségügyi problémákkal: alacsony önértékelés, harag, depresszió, félelem, büntudat. Sokan különböző fertőzéseket és betegségeket hordoznak magukban. Egyre növekszik azoknak a gyermekeknek a száma, akik HIV-fertőzöttként küzdenek életükkel és életükért.

3. Az alkoholizmus és kábítószerfogyasztás veszélye

Singer és társai kutatásai szerint²⁹ összefüggés van a gyerekkori bántalmazás és a későbbi alkohol- illetve drogfogyasztás között.

A drogfüggőség³⁰ az egyik legkomolyabb probléma, amivel az utcagyerekek szembenéznek. A fiatalok drogfogyasztása szociális, pszichológiai és családi okokra vezethető vissza. Ezek a tényezők a következők lehetnek: családi stabilitás hiánya; társaik nyomása; szeretnék magukat túltenni kisebbrendűségi érzéseiken; kíváncsiság, nem

29 Dr. Teleki Béla id. mű 94. o. (Singer, M. I.–Petchers, M. K.: The Relationship Between Sexual Abuse and Substance Abuse Among Psychiatrically Hospitalized Adolescents. Child Abuse and Neglect, 13/1989. 319–325.)

30 Street Children Substance Abuser. In Reading Materials on Psychosocial Interventions for Street Children, Compiled by: Community and Family Services International, 1994, 9. o.

ismerik a drogfogyasztás veszélyeit; elidegenedés érzése; a valahová tartozás végig. A serdülőkori problémák és a sebezhetőség hatására egyre inkább belemerülnek a drogokba.

Az utcagyerekek körében a higító és a ragasztó használata a legáltalánosabb. A gyerekek bárhol hozzájuthatnak ezekhez azért a pár pesóért, ami egy nap alatt összejön. Alkoholt, dohányt, shabut és köpettőszirupot kevésbé fogyasztanak – mindez inkább az idősebbek szubkultúrájára jellemző.

A higító az első olyan drog, amit a gyerekek kipróbálnak, s ezen keresztül tanulják meg a drogfogyasztási szokásokat. Gyakran előfordul, hogy az együtt szipuzó fiúk és lányok a kábulat alatt közösjenek egymással, vagy elmennek felnőttekkel, homoszexuálisokkal, pedofilekkel. A gyermekprostituáltak szinte kivétel nélkül drogosok vagy szipusok, hogy elviseljék illetve elviseltessék velük szörnyű helyzetüket.

Az utcagyerekeknél a szipuzás kényszerét sokszor az éhségérzet csillapítása váltja ki. Az alultáplált, elgyengült testben elindított biológiai és kémiai folyamatok megtámadják az agyat, a központi idegrendszert, a szívet, a gyomrot, a vesét és a májat.

4. Bűnöző életút

A társadalmi és erkölcsi szocializáció elsődlegesen a családban történik. Ugyanígy a család játssza a legfontosabb szerepet abban, hogy megelőzze vagy kiváltsa a gyermekkori bűnözést. Ha a család funkcióiban zavar következik be, a gyereken érzelmi nyugtalanság és bizonytalanság lesz úrrá, szorongásait deviáns cselekedetekben vezetheti le (pl. utcai bandákhoz verődnek, s alkalmazkodnak azok szubkultúrájához, normáihoz).³¹ *Alfaro* kutatásai azt mutatják, hogy az erőszakot elszenvedett gyermekek jelentős része válik bűnözővé.³² Más kutatások szerint (*Harrison, Hoffman*) a szexuális erőszakot átélt gyermekek nagyobb része hajlamosabb a bűnelkövetésre, mint kortársaik; később pedig maguk is nagy számban válnak szexuális bűncselekmények elkövetőivé.³³

Tanulmányok kimutatták, hogy a kultúra minősége, amely elárulja a férj-feleség, szülők-gyermek közötti kapcsolatrendszerét, jelentős azoknak a faktoroknak a tanulmányozásában, amelyek elvezetnek a fiatalkorú bűnözéshez.³⁴ A filippínó kultúrában a gyermek mint feltétlen tekintélyre tekint a nála idősebbekre. Ezeket a tekintélyszemélyeket a gyermek nem kérdőjelezheti meg, feltétlen engedelmességgel

31 J. B. Mays: Fiatalkori bűnözés, a család és a társadalmi csoport, in: Szemelvények a büntetés-végrehajtás külföldi szakirodalmából, Nevelői Szakkönyvtár, 1986/7, IM Bv. Országos Parancsnokság 14–15. o.

32 Dr. Teleki Béla id. mű 94. o.

33 Dr. Teleki Béla id. mű 94. o.

34 Reading Materials on Psychosocial Interventions for Street Children, Compiled by: Community and Family Services International, 1994, 31. o.

tartozik nekik. Ez a fajta nézet különösen jellemző az alsóbb szocio-kulturális rétegekre. „A társadalom alázatosságot és engedelmességet követel a gyermek részéről, amely elfojtja és eltéríti individuális ösztöneit. A gyermekben kialakul az önbizalomhiány, s ösztönösen és megkérdőjelezhetetlenül engedelmeskedik szüleinek.”³⁵ A gyermekben ez kiválthatja a bizonytalanságot, frusztrációt, szorongást és integritása megsértésének érzését.

A társadalom és a törvény reakciója az utcagyerekek problémáira

A filippínó társadalom és szociálpolitika a legegyszerűbb választ és megoldást adja az utcagyerek-jelenség felszámolására és a drogfogyasztási problémákra.

Az állam és az önkormányzatok a következő törvényt és rendeleteket hozták az utcák „megtisztítására”:

1. PD. No. 1569: koldulás-ellenes törvény, amely megtiltja a 8 évnél fiatalabb gyermekeknek, hogy élelem után kolduljanak az utcán.

2. Kijárási tilalom: 18 év alatti gyermekek este tíz óra után nem tartózkodhatnak az utcán.

3. PD. No. 1619: tiltja a kábítószer és bármely olyan szer használatát, amely kábulatot okoz.

4. Csavargás-ellenes törvény: megtiltja, hogy az emberek az utcán telepedjenek le.

Mivel a fent említett törvények megszegése bűncselekménynek minősül, a gyermekeket és fiatalokat – akik nap mint nap megszegik ezeket – rehabilitációs központok helyett börtönökbe zárják, hosszabb-rövidebb időre. Ezzel a lépéssel azonban ördögi körbe kerülnek. Míg az életmód és a szipuzás a gyermekek különböző, életükben felmerült problémáikra adott reakció, a kormányzati megoldással „bűnözőkké” minősítik őket, s ezzel a megbélyegzéssel elindulnak a kriminalitás felé. Önbecsülésük csökken, problémáik egyre mélyebbre gyűrűznek, s miután kikerülnek az utcára, felborul értékrendszerük és a világba vetett egyébként is ingatag hitük. Azok a családok, amelyek még valamennyire tartották a kapcsolatot gyerekükkel, a szégyenérzet miatt végképp elfordulnak a gyermektől, és megszakítják vele a kapcsolatot. Az identitászavarok és a problémák elől egy „új világba” menekülnek; napról napra, óráról órára: a felszabadító lebegésbe. Egy újabb rendőri őrzőjárat során azonban megint begyűjtik őket, s ekkorra már mint „visszaesők”, egyre brutálisabb bánásmódban részesülnek.

A drogfüggő fiatalok megkülönböztetésére és megszegényítésére egyéb módszereket is alkalmaznak. A város kábítószerellenes csoport-

35 Reading Materials ... (1994) 27. o.

ja, a Narcotic Command (NARCOM) alkalmanként összegyűjti az utcagyerekeket a parkokból, kopaszra nyírják a hajukat, és több napra becsukják őket a rendőrség zárkájába.³⁶

Cagayan de Oro városában (az egész Fülöp-szigetekre, de más fejlődő országra jellemző módon) a közbiztonság javítása érdekében különös módon dolgozik össze a rendőrség és az önkormányzat. Létrehozta egy olyan alakulatot, amely bűncselekmények felderítésén és bűnözők előkerítésén segít. A köznép ezt az alakulatot „halálbrigádnak” is nevezi. Ugyanis az esetek legtöbbször nem jutnak el a legális lefolyáshoz: az alakulat emberei önkényes ítélettel kivégzik a bűnözőket vagy a gyanúsítottat – mindenféle jogi procedúra mellőzésével.

1998 októberében és novemberében valóságos hadjárat indult a bűnözés ellen. A halálbrigád emberei minden éjjel „dolgoztak”, s már nemcsak a külvárosi, elhagyatott területeken végezték önkényes öldöklésüket, hanem a város belső kerületeiben is. Nap mint nap bemondta a rádió, hogy meggyilkolt és csonkolt holttestet találtak a város különböző pontjain. Sokszor találhatók üzenetek a gyilkosság helyszínén: „Így jár, aki lop!”, „Így végzed, ha csalsz!” stb.

A gyermekek elleni brutális rendőrségi bánásmódot számos olyan eset bizonyítja, amely eljutott a médiáig és a bírósági eljárásig. A törvény és a társadalom hozzáállását mutatja egy tizenhat éves árva fiú, Gary Dalayhon esete, akit rendőrök végeztek ki 1993 júliusában. Egy éjjel Gary és két másik kiskorú barátja együtt cselengtek az utcán, amikor egy ház előtt álló nő megkérdezte tőlük, hogy mit csinálnak. A nő meggyanúsította a gyerekeket azzal, hogy ellopták a magnóját, s mivel épp arra jött egy rendőrségi furgon, leállította azt. Feljelentést tett a három fiú ellen, akiket a kocsiban ülő két rendőr rögtön le is tartóztatott. A fiúk utólagos elmondása szerint a furgonban elkezdtek ütlegetni őket. A tartóztatottakat azonban nem a rendőrségi fogdára vitték, hanem egy piachoz közeli sikátorhoz. A két rendőr itt még összetalálkozott néhány kollégájával. Azok szintén durván megverték a gyerekeket, és megbilincselve átrakták őket egy másik autóba, amelyben három rendőr ült. A kocsi elindult a városból kifelé. A rendőrök a magnó felől faggatták a fiúkat. A veréstől való félelmükben aztán úgy gondolták a gyerekek, ha azt mondják, ők lopták el a magnót (annak ellenére, hogy nem tették), talán visszaviszik őket a rendőrállomásra. Miután beismerő vallomást tettek, az egyik rendőr felkapta fegyverét, és tüzelni kezdett, mire a mások kettő is előrántotta pisztolyát. A lövöldözésben az egyik fiút megsebesítették a hasán és a combján, de neki sikerült kiugrania az autóból, és elrejtőzött a rizs-

³⁶ Thomas Wendl–Ellen Red: *Never Catch A Butterfly, The Struggle of Street Children in the Philippines* Cagayan de Oro Publishing House, 1995.

TANULMÁNYOK

földön. Egyik társát szintén meglőtték, de az is el tudott menekülni. Gary Dalayhont azonban halálra sebeztek.

A három rendőr ellen hét éve folyik a per.³⁷ 1999-ben részt vettem az egyik tárgyaláson, ahol szemben ülhettem azokkal az emberöléssel vádolt rendőrökkel, akiket óvadék ellenében szabadlábra helyeztek, s azóta is az utcákon teljesítenek szolgálatot.

Nemzetközi emberjogi szervezetek felmérései szerint a filippínó kormány erőszakos szervezetei (katonaság, rendőrség) rendkívül nagy számban követnek el visszaéléseket személyek ellen. Ezek az emberek ellen elkövetett bűncselekmények magukba foglalják az önkényes öldökléseket, eltüntetéseket, korlátlan letartóztatásokat, kínvallatást, gyanúsított lázadók és támogatóik zaklatását. Az emberi jogi visszaélések számának növekedése a rendőrség és katonaság személyzete illegális tevékenységének tulajdonítható: védelmi pénzek szedése, politikai gengszterizmus, emberrabló szindikátusok.³⁸

Lumbia Városi Börtön – Rehabilitációs és Büntetésvégrehajtási Intézet

A Lumbia City Jail and Rehabilitation Centre egy olyan börtön a város egy külvárosi településén, ahová gyermekeket – sokszor nyolc éves kortól – zárnak be, olyan kisebbrendű bűncselekményekért, mint szipuzás, zsebtolvajlás, éjszakai utcán tartózkodás. Helyhiány és túlszűfolttság miatt a gyermekek kénytelenek egy élettérben élni visszaeső és közveszélyes felnőtt bűnözőkkel.

A rabok igen nehéz körülmények között laknak: az intézmény épületei elhanyagoltak, sok helyen omladoznak a falak; messzemenőig elmaradtak az egészségügyi viszonyok, nincs megfelelő vízellátás és nincsenek elkülönített vizesblokkok; berendezés hiányában a rabok a betonon alszanak; nem biztosított az egészségügyi ellátásuk; nem rendelkeznek semmiféle rehabilitációs programmal.

A börtön egy hatalmas, körülkerített területen helyezkedik el, amelyet hiányos téglafal és természetes anyagokból épített viskók vesznek körbe, ellátva az elsődleges védelmi funkciókat. A főbejárat és a fogvatartottak épülete közötti részen van egy kis bódéüzlet, mögötte pedig a börtön személyzetének fenntartott szolgálati viskók állnak. Van néhány náddal fedett pad és asztal, ahol a rabok hozzátartozói néhány napot is eltölthetnek.

A börtönnek két, élesen elkerített épületkomplexuma van. Az

³⁷ Bírósági tárgyalás jegyzetét lásd: Thomas Wendl–Ellen Red: Never Catch A Butterfly, The Struggle of Street Children in the Philippines, Cagayan de Oro Publishing House, 1995 14–51. o.

³⁸ Country Reports on Human Rights Practices for 1992, Submitted to the Committee on Foreign Relations U.S. Senate by the Department of State, U. S. Government Printing Office, Washington, 1993

egyik a védelmi szempontokból megerősített „Sabah”, amely egy maximálisan védett terület és épület. Ide a többszörösen súlyosan visszaeső vagy az életfogytig ítélt rabokat zárják, akik nem fogadhatnak látogatókat, és nem érintkezhetnek a többi elítélttel. A börtönpolitika így próbálja meg elkülöníteni azokat a bűnözőket, akik a Batang Mindanao 29 nevű, hírhedt bűnözőcsoportozáshoz tartoznak.

A másik épületkomplexumban helyezték el a nőket, a fiatalkorúakat és a kisebbrendbeli bűncselekményekért elítélt férfiakat. A női rabokat a börtönvezetőség irodája melletti épületben zárják el. Egyetlen kis cellájukban sokszor harminc-nyolcvan is alszanak.

A férfi elítéltekhez és a kiskorú bűnelkövetőkhöz egy rácsos kapun keresztül lehet bejutni, amely egy nagy, belső udvarra nyílik. Ezen a területen már nincsenek börtönőrök, az elítéltek sajátos „törvényrendszer” szerint élnek. A rabtársak és cellatársak egymás közötti konfliktusait a „kapun belül” rendezik. Nem egy esetben tűntek el személyek, akiket feltehetőleg meggyilkoltak, azután elégették a holttestet.

A közös börtönudvart cellák szegélyezik, négy, terem nagyságú, és néhány egyszemélyes zárka. A cellák falai kopottak, üresek, néhol kormosak. A vécét és a mosdót az egyik sarokban különítették el, koszos vászonzsákokkal és ruhadarabokkal. A cellák legtöbbször túlszűfoltak, előfordul, hogy a kiskorúak cellájába 90 gyermeket zárnak be. Hetente három alkalommal megengedett, hogy a rabok az udvaron töltsék szabadidejüket.

A börtönőrök nem válogatnak a nevelési eszközökben. 1998 tavaszán lázadás tört ki a rabok között az udvaron. Az őrök fegyverekkel próbálták helyreállítani a rendet, és sortűz alá vették az udvart. Több felnőtt és gyermek elítélt megsebesült. A lázadás leverése után megtorlásként az őrök felgyújtották a cellákból kihordatott ágyakat, holmikat és ruhákat. Tíz rabot – köztük kiskorúakat is – arra kényszerítették, hogy meztelenül hasaljanak a földre; puskatussal és fadorongokkal verték őket.

A Balay sa Gugma Street Children Project reakciója a társadalmi problémákra

A következőkben szeretnék egy olyan projektet bemutatni, amely megoldást jelenthet a szípus fiatalok és utcagyerekek számára abban, hogy visszanyerjék önbecsülésüket, reális önértékeléssel rendelkezzenek, s megtalálják azokat a lehetséges forrásokat és alternatívákat magukban és környezetükben, amelyeket használva boldogulást találhatnak további életükben. A projekt szemléletében a szípus nem kezelhető stigmatizáló *betegségként*, sem *deviáns viselkedésként*, sem *bűnként*. Azzal a szemlélettel, hogy a szípusást következményként kezelik, elérhető, hogy a fiatal nemcsak saját magát okolja élete sikertelenségéért, hanem megpróbál a dolgok mögé látni, a probléma gyö-

keréig, és saját maga dolgozza ki a stratégiát arra, hogyan változtathatna életén.

A Balay sa Gugma Street Children Projectet (A Szeretet Háza) Cagayan de Oro városában alapították, 1993-ban. A projekt alternatív pedagógiai módszerek alkalmazásával olyan képzési programot vállalt fel, amely az utcán élő gyermekek és fiatalok forrása lehet a társadalomba való reintegrációjuk során, illetve ennek elérése érdekében. A hagyományos oktatási rendszerből kiesett fiataloknak a program elsősorban olyan szakmai tudás elsajátításának lehetőségét nyújtja – pékség, asztalos munka, fémmegmunkálás, szabás-varrás –, amellyel az informális szektorban elhelyezkedve maguk is részt vehetnek a gazdasági folyamatokban, biztos tudással pénzkereseti lehetőséghez jutva a munkaerőpiac túlkínálatával szemben. A szakmai képzések mellett a fiatalok különböző lehetséges módok választásával segítséget kapnak az élethez szükséges alapvető írás-olvasás, a matematikai ismeretek elsajátításában, vagy a hagyományos iskolai keretekbe való visszailleszkedés révén, vagy az intézményünkön belüli alternatív tanulócsoportok létrehozása és oktatása révén.

Programunk másik irányát az utcai szociális munka adja, melynek helyszínei a város azon részei, ahol lakókörnyezetük vagy a munka- lehetőségek miatt az utcagyerekek nagy számban verődnek össze. Ezekkel a fiatalokkal megpróbálunk egy önsegítő rendszert kiépíteni. Ez azt jelenti, hogy a gyerekek az utcán közösségben élve segítik egymást, illetve keresnek fel olyan intézményeket, alapítványokat, ahol segítséget kaphatnak problémáik megoldására. Étkeztetési programjainkon túl nagy hangsúlyt fektetünk a gyerekek egészségi állapotának nyomonkövetésére, szükség esetén orvoshoz visszük őket és gyógyszereket nyújtunk nekik. Ezek az utcai gyerekek bármikor potenciális résztvevői a Balay sa Gugma központi programjainak.

Utcai programunk meghatározó és legszükségesebb tevékenysége a Lumbia Börtön Projekt. Programunk elsősorban azt a célt szolgálja a folyamatos és közvetlen kapcsolattartáson keresztül, hogy a fiataloknak a börtönből való kikerülésük után biztos háttérrel nyújtunk a családjukba és a társadalomba való beilleszkedéshez. Mivel a gyermek legtöbbször nem tart kapcsolatot családjával, vagy a család gyakran nem tudja, hogy a gyermek börtönbe került, egyik legfontosabb feladatunk a család felkutatása és a gyerekek bírósági ügyeinek nyomonkövetése. A börtönben töltött hétköznapiakat igyekszünk hasznos módon kitölteni a fiatalok számára, pl. szakmai képzést biztosítunk a lehetőségekhez mérten, írás-olvasás oktatást, a megélhetéshez némi pénzkereseti lehetőséget, illetve ruhát, élelmiszert, gyógyszert, tisztálkodási felszereléseket nyújtunk a bentlét idejére.

A projekt utóbbi években végzett, kitartó munkájának köszönhető, hogy a gyerekek külön cellában alhatnak a felnőttektől. Ez azonban még mindig nem menti meg őket attól, hogy a börtön és a cellák embertelen körülményei között ne szenvedjenek a felnőtt rabok és a börtönőrök kegyetlen brutalitásától, fizikai bántalmazásától. Az állam

anyagi források hiányára hivatkozva jelenleg megoldhatatlannak látja a felnőttek és gyermekek intézményi elkülönítését.

A „Child-to-Child”³⁹ pedagógia alkalmazása a Balay sa Gugma Projektben

A „kortársi nevelés” valószínűleg az egyik legrégebbi megközelítése a tanulási-tanítási folyamatoknak. A gyermek otthonában, a családban, a közösségben, ahol a tanulási folyamatok kezdődnek, mindenhol erős hatást gyakoroltak a gyermek fejlődésére a testvérek és a vele hasonló korú társaik. A nagyobb testvérek gyakran foglalkoznak a kisebbekkel, tanítgatják őket, vigyáznak rájuk. A Fülöp-szigeteken a kiterjedt, nagy családok struktúrája és életvitele egyenesen azon alapul, hogy a nagyobb testvérekre ruházzák a gyereknevelés és gondozás teljes felelősségét.

A gyermekkor a társadalmi kontextusban nagyon fontos szerepet tölt be. A *család és iskola szocializációs behatásai* a gyermek fejlődésére elsődlegesen hatnak. A pszichológiailag és mentálisan aktív gyermek környezete interakcióiból tanul, s a környezetükben zajló konfliktusok a gyermek számára szintén a tanulás forrásai. A tradicionális nevelési hagyományok szerint a gyermek „éretlen”, „védtelen”, „alacsonyabbrendű” a felnőttnél, képtelen felelősséget vállalni a cselekedeteiért. Így a gyermeknek kevés a lehetősége arra, hogy felismerje, döntéseiben milyen nézőpontokat kellene figyelembe venni.

A „Child-to-Child” pedagógia középpontjában az autonóm gyermek áll, aki szocializációja és tapasztalatai révén képes arra, hogy saját életében felelősségteljes döntéseket hozzon. A gyerekek egymás között sokkal nyitottabbak lesznek egymásra, egymás egyéniségére, nehézségeire és problémáira egyaránt. A fiatalok egymás között egyenlőnek érzik magukat, nyugodtabbak, több ötletük van, s hasonló problémákkal és eltérő megoldási stratégiákkal találkoznak a különböző személyiségeken és életutakon keresztül. Mindennapi életükben találkozva megosztják egymással indulataikat, nehézségeiket, s baráti tanácsokat és megoldási alternatívákat átgondolva képesek felelősségteljes döntések meghozatalára adott élethelyzetben.

A hasonló korcsoportba tartozó gyerekek és fiatalok bizonyos élethelyzetekben és problémákban inkább hallgatnak kortársaikra, mint a felnőttekre. Kiváltképp azok a gyermekek, akik az utcán élve megtanulták, hogy sem a családjukra, szüleikre, sem más felnőttekre nem számíthatnak.

A projekt igyekezett egy olyan programot megalapozni a Child-to-Child pedagógia alapján, amelynek célja a gyermekek és fiatalok egymás iránt érzett felelősségtudatának megerősítése, illetve kiképzése az úgynevezett szociális és egészségügyi segítővé. Szakmunkás

³⁹ Regional Workshop on Child-to-Child Approach on Child Rights and Health Education, CHILDHOPE ASIA PHILIPPINES, 1995

képzéseink mellett megpróbálunk olyan információkat eljuttatni a gyerekekhez, amelyekre az utcán élve különös figyelemmel kell lenniük. Ilyen problémafelvetések például a következők: mikor kell orvoshoz fordulni, hogyan kell a kórházban felvételt kérni, melyek a szexuális élet veszélyei, mit jelentenek a nemibetegségek, homoszexualitás, az AIDS, a gyermek-prostitúció és a pedofília, mit okoz a velük szembeni brutalitás, hol lehet munkát keresni, melyek a munkahelyi ártalmak, hol vannak segélyszervezetek, ahol ruhát vagy élelmiszert kaphatnak stb. A fiatalok, visszatérve kortársaikhoz, bandájukhoz (gang), közösségükhöz fontos ismereteket, információkat közvetítve nyújthatnak segítséget bajba jutott barátaiknak, kortársaiknak.

A projekt kiépítésénél és továbbfejlesztésénél figyelembe vett elvek

1. A szabadság érzése

Az utcán szocializálódott fiataloknál rendkívül nagy jelentőséggel bír a *szabadság és függetlenség* érzése. Bármi *kényszert* csak nehezen tudnak elviselni. Éppen ezért nagyon fontos, hogy a programban részt vevő fiatalok *szabad döntésük útján* kerüljenek hozzánk, s szabad választást kapnak abban is, hogy melyik szakmai tréningen kívánnak részt venni. *Saját* döntéseik után az életük feletti felelősség nagyjából az ő kezükben van.

2. A fizikai szükségletek biztosítása

Az utcagyerekek egyik napról a másikra élnek, ennek következménye az állandó létbizonytalanság. Az élelem, fekhely, ruházat, tisztálkodási feltételek nyújtása védelmet jelent a gyermek számára az egészséges testi-lelki fejlődéshez, továbbá védelmet az utcai erőszak és brutalitás, a gyermekmunka és a prostitúció ellen.

3. A nyugalom biztosítása

A fülöp-szigeteki szociálpolitika és jogrendszer szerint törvény bünteti azokat a kiskorúakat, akik éjjel az utcán tartózkodnak, és azokat, akik szipuznak. A gyerekek egyébként is sok esetben áldozatai a rendőrség és különböző csoportok brutalitásának, emberek zaklatásának, megfélemlítésének. A gyerekek a projektben viszonylagos védeltséget élveznek ezektől, s némileg felszabadulnak az állandó stressz alól.

4. Az együttműködés elve

A gyermek akarata és együttműködése nélkül nem lehet pozitív eredményeket elérni. A gyermeknek ezzel tudatában kell lennie. El kell döntenie, részt kíván-e venni a programban; ha igen, tartania kell magát a szabályokhoz.

5. A „nyitott ajtó” politikájának elve

Nagyon fontos elv, hogy a programban bármely rászorult gyermek részt vehet, mindenféle követelmény vagy előírás nélkül, s a programból bármikor kiléphet. Mivel a gyerekek nem szoktak hozzá a gondoskodáshoz és a rendszerességhez, az első hónapokban gyakran előfordul, hogy nehéz hozzászokniuk a környezethez, az *állandósághoz*. Türelmesnek és elnézőnek kell lenni a kimaradásokkal (néha napokra, hetekre eltűnnek), ugyanakkor mindig hangsúlyozni kell, hogy az otthon nem „átmeneti szállás” vagy „motel”.

6. A folyamatos leterhelés

Azoknak a fiataloknak, akiknek utcai tevékenységéhez szervesen hozzátartozott a szipuzás, kemény lelki és fizikai megpróbáltatást jelent az arról való lemondás. A hozzánk került szipus gyerekeknek a legnagyobb erőt fiatal társaik adják, akik az iskolában, a szakmai képzésben sikereket érnek el, s fontos az az érzelmi háttér, amit a velük dolgozó felnőttek biztosítanak.

Az otthon mindennapi életének megszervezésénél fontos szerepet szánunk annak, hogy a gyerekeket a nap minden szakaszában minél inkább lefoglaljuk. A *szervezettségre* és a *rendszerességre* való nevelés fontos eszköze egy jó házirend kialakítása, amely a napi házkörűli teendőktől kezdve a tanuláson át a szabadidő hasznos eltöltéséig minden területet felölel. A gyerekek szerint az *unalommal* kezdődik a „rossz”.

7. A rugalmasság

A szervezet céljai és alapelvei közt nagyon fontos a *rugalmasság* elve. Ez a következőt jelenti: ha az egyéni esetek megkívánják, hogy eltérjünk az alapelvektől egy gyermek életének érdekében, akkor nem ragaszkodhatunk „szabályokhoz” és „törvényekhez”.

8. A jó team-munka

Az esetek többségében és a projektek sikerességében az játssza a legnagyobb szerepet, hogy milyen összhangban képes együttműködni a team. Nagyon fontos az összetartás, egymás szakértelmének a tisztelete és elfogadása, a bizalom. A teameknek a projekt céljára és az azt elérendő eszközökre kell összpontosítaniuk. Az egyik tag megingása kártyavárként döntheti össze a célokat és eszközöket.

A projekt hatékonyságát érzékeltető statisztikát nehéz felállítani. Aki egyszer bekerül a programunkba, gyakran részese annak az „ördögi körforgásnak”, hogy visszakerül az utcára vagy a börtönbe, és ezzel az „ingázással” könnyen előfordul, hogy projektünk minden programjában többször részt vesz egy év leforgása alatt. Az állandó klienskört a következő módon számoljuk: egy adott időpontban hányan laknak az otthonban, hány fiatalkorú van regisztrálva a börtönben, illetve ugyanabban az adott időpontban körülbelül mekkorára tehető azoknak a gangeknek a nagysága, akikkel egy-egy területen foglalkozunk. Ennek értelmében a következő becsléseket tehetjük:

A központi intézmény befogadó képessége:30–35 fő/hó

Lumbia Városi Börtön átlagosan:60–90 fő/hó

Utcai programban részt vevő 2–3 gang:30–40 fő/hó

Évente körülbelül 200–250 gyermekkel és fiatallal kerülünk kapcsolatba.

Az 1998/1999-es évben a következő tanulmányi eredményeket érték el fiataljaink:

Általános iskolai osztályt elvégzett 12 gyermek

Általános iskolai tanulmányokat befejezett 6 gyermek

Középiskolai osztályt elvégzett 8 fiatal

Középiskolai tanulmányokat befejezett 2 fiatal

Felsőoktatási intézménybe felvételt nyert 2 fiatal

Non-formális oktatásban részt vett 8 fiatal

Péktanfolyamon részt vett 25 fiatal

Varrástanfolyamon részt vett 35 fiatal

Fém- és famegmunkálás 30 fiatal

Vászonfestés, pólófestés 25 fiatal

Képeslapkészítő mikroprojekt 33 gyermek

Börtön-projekt

Famegmunkálás150 fiatal

Képeslapkészítő mikroprojekt165 fiatal

A projektben egyre inkább alkalmazunk olyan szociális asszisztent, szakmunkát oktatókat, pedagógusokat, akik a Balay sa Gugma Projektnél vagy más utcagyerek projektjénél előzőleg kliensek voltak.

Az ő segítségük által próbáljuk alakítani, fejleszteni programjainkat, hogy minél hatékonyabban reagáljunk az utcagyerekek igényeire.

Globális felelősség, avagy a Mi felelősségünk

Jelen tanulmányomban választ kaphattunk arra, hogy a Fülöp-szigeteken zajló gazdasági-társadalmi makrofolyamatok milyen hatást gyakorolnak a társadalom periferiájára szorult, hátrányos helyzetű családokra, individuumokra. A marginalizált rétegek társadalmi mobilitási esélyeit, megélhetését, létfenntartását nagyban befolyásolják a gazdasági és az országon belüli migrációs folyamatok, továbbá az egyén közvetlen személyi (közösségi) és tárgyi környezete. Ennek eredményeként a hátrányos helyzetű gyermek életére kiemelkedően negatív hatással lehet a fent említett folyamatokból és körülményekből fakadó pszichikai, szubkulturális és szociális háttér. A család és a közösség funkcióinak megbomlása súlyosan veszélyezteti a gyermek családban maradását és egészséges lelki, testi és pszichikai fejlődését. A fent említett komplex folyamatok az alapjai az utcagyerek-jelenség egyre nagyobb mértékben szélesedő tendenciájának.

Tanulmányom alapján láthattuk, hogy az állam és a társadalom rendkívül diszkriminatív és szélsőséges módon fordul e gazdasági-társadalmi problémák felé. Számukra a megoldást nem a probléma megfelelő kezelése jelenti, hanem a probléma „eltakarása”, „szőnyeg alá söprése”, rejtegetése. A Fülöp-szigetek gazdasági helyzetére hivatkozva nem dolgoz ki megfelelő stratégiát ahhoz, hogy az utcagyerekek bekerüljenek a szociális támogató rendszerbe. Az állam szociális ellátásainak terhét egyre inkább a merev szemléletű katolikus egyház veszi át. Mivel a társadalom kevésbé érzi felelősségét a problémával kapcsolatban, a civil szerveződések legtöbbje külföldi alapítású és támogatottságú – ahogyan azt a bemutatott szervezet, a Balay sa Gugma Street Children Project is példázza. Az elidegenedő non-profit szféra csekély állami és társadalmi támogatást kap, inkább tekintik azokat „üzleti partnereknek”, mint segélyszervezeteknek. A projektek hatékony működését gyakran akadályozza az állami bürokrácia, a korrump hivatalnokok tevékenysége, a nyereségvadász magánemberek és vállalkozások tevékenysége. A filippínó hierarchizált látásmód, a túlfizetett állami állások és a társadalmi diszkrimináció még jobban nehezíti a helyi non-profit szféra egészséges kialakulását és szélesedését. Évente egyre több gyermek hal meg alultápláltságban, különböző betegségekben, veszélyes munkavégzésben, prostitúcióban, erőszakos bűncselekményekben, börtönben, háborúban és öngyilkosságban. Szemléletváltás nélkül, pénzügyi támogatások és humán erőforrás hiányában pedig egyre szűkül az a csatorna, amely segítséget nyújt az utcagyerekeknek.